

Universitetskanslersämbetet

Genomlysning av utbildningsutbudet på grundnivå och avancerad nivå på Karolinska Institutet för livslångt lärande och omställning

Utifrån uppdraget, att mot bakgrund av införandet av ett nytt omställningsstudiestöd, göra en analys av utbildningsutbudet, har denna rapport tagits fram. KI beskriver i rapporten det aktuella utbudet utifrån en bred definition av livslångt lärande. Utbudet beskrivs översiktligt vad gäller innehåll och form för utbildningen, grupperat utifrån utbildningstyp och målgrupp. I analysens avslutande del beskrivs även en del av de förhoppningar och farhågor som lärosätet ser med att utveckla utbudet inom befintliga ekonomiska ramar.

1. Livslångt lärande

Med livslångt lärande menas här både fort- och vidareutbildning, det vill säga utbildning som syftar till att öka arbetstagarens kompetens för att göra samma eller nya arbetsuppgifter, utbildning som syftar till karriärväxling eller som svarar mot individens behov av att utbilda sig för personlig utveckling.

Denna definition utesluter egentligen inte någon utbildning på lärosätet. Det livslånga lärandet utgår från individens bakgrund och intentioner med sin utbildning, inte form eller innehåll för den specifika utbildningen. Även utbildningsinsatser som inte är i form av kurser kan vara en viktig del i det livslånga lärandet, som exempelvis öppna föreläsningar eller seminarier.

2. Karolinska Institutets utbildningsutbud på grundnivå och avancerad nivå

Utbildningen ges i form av program eller fristående kurser av olika längd, riktat till enbart nationella studenter eller till en internationell målgrupp. Uppdragsutbildning är även det en viktig form för det livslånga lärandet.

Här nedan beskrivs utbudet övergripande per utbildningstyp, med beskrivning av i vilken form och takt som utbildningen erbjuds.

- *Nybörjarprogram*

Nybörjarprogrammen är basen i utbildningsutbudet och KI utbildar de allra flesta

professioner som finns inom hälso- och sjukvården. Nybörjarprogrammen svarar för närmare tre fjärdedelar av helårsstudenterna på KI. Under året har tolv nybörjarprogram som leder till yrkesexamen erbjudits.

Postadress
171 77 Stockholm

Besöksadress
Aula Medica
Nobels väg 6
Solna

Org. nummer 202100 2973

Samtliga de yrken som dessa program leder till är idag bristyrken, med viss regional variation mellan de olika yrkena. KI har dessutom ett kandidatprogram i biomedicin som riktar sig till både en nationell och en internationell målgrupp. Kompetens inom detta område är idag mer efterfrågad än tidigare och aktuell prognos pekar mot en mer balanserad arbetsmarknad.

Av dessa program ges de flesta som campusutbildningar. Sjuksköterskeprogrammet erbjuds även som distansutbildning där den verksamhetsförlagda utbildningen är kopplad till Stockholmsregionen. Programmen ges på helfart.

- *Påbyggnadsprogram som leder till yrkesexamen*

En stor del av utbildningen på avancerad nivå består av påbyggnadsprogram som leder till en yrkesexamen på avancerad nivå – det är utbildning som leder till specialistsjuksköterske-, barnmorske-, och psykoterapeutexamen.

Programmen erbjuds i olika form och med olika takt, anpassat till målgruppen för respektive program. Den verksamhetsförlagda utbildningen är förlagd till Region Stockholm. De teoretiska delarna av utbildningen genomförs ofta med distanspedagogik, även till viss del för de program som är utannonserade som campusutbildningar.

- *Påbyggnadsprogram som leder till generell examen*

De program som leder till generell examen har antingen en helt nationell eller både en nationell och en internationell målgrupp.

De nationella programmen bidrar med viktig kompetens och vidareutbildning för flera bristyrken, som biomedicinska analytiker eller optiker, där utbildningen dessutom ger rekvisitionsrätt. Andra program ger kompetens för att arbeta inom företagshälsovård eller med arbetsmiljöfrågor.

De internationella programmen utbildar för en internationell arbetsmarknad, men har även stor relevans för den nationella arbetsmarknaden, som till exempel utbildningar i toxikologi, folkhälsovetenskap eller life science.

Programmen med en nationell målgrupp är i varierande grad utannonserade som distansutbildning; från helt nätbaserade till campusutbildningar med inslag av distanspedagogik. De program som även har en internationell målgrupp är samtliga campusutbildningar, vilket är viktigt med tanke på målgruppen.

- *Fristående kurser*

Utbudet av fristående kurser har ökat kraftigt de senaste åren tack vare den tillfälliga höjningen av statsanslaget. 2021 svarade de fristående kurserna för 7% av utbudet och utbudet 2022 är ytterligare utökat.

Det är inom denna grupp som formen för utbildningen förändrats mest de senaste åren, till stor del påskyndat av den snabba pedagogiska utvecklingen under pandemin. Redan tidigare gavs stora delar av undervisningen med distanspedagogik och kurserna har ofta inneburit deltidsstudier. Andelen distanskurser har de senaste åren ökat väsentligt, från 30% till 50% av de fristående kurserna. På senare år har även de ortsoberoende kursernas andel av distanskurserna ökat från 25% till över 60%. KI:s utbildning har därmed blivit mer tillgänglig för hela landet.

Vilken form en kurs kan erbjudas inom begränsas dock av om den även erbjuds för flera målgrupper, till exempel inom program. Ofta erbjuds exempelvis valbara kurser också som fristående kurser, men form och schemaläggning måste då anpassas till kursen som ges inom program för att effektivt använda befintliga resurser.

De fristående kurserna kan kategoriseras i fyra grupper med olika målgrupper, som alla kan sägas svara mot olika behov inom det livslånga lärandet.

- *Nybjörjarkurser*

Dessa kurser kräver inga tidigare studier på högskolan och står för ca en tredjedel av utbudet av fristående kurser. Huvudsyftet är att erbjuda kurser som lockar till fortsatta studier, framför allt på något av KI:s nybjörjarprogram, men i och med att KI inte erbjuder generell examen på grundnivå helt genom fristående kurser blir målgruppen för dessa bredare än enbart högskolenybjörjare. Kurserna kan ofta komplettera tidigare utbildning.

I denna grupp utannonseras drygt 50% av kurserna som distansutbildning. Helfartskurserna står för 32% av kurserna, halvfart för 51% och kvartsfart för 17%. Helfartskurserna ges oftare som campusutbildning.

- *Forskningsnära kurser*

Kurserna inom den här gruppen, som bara står för 4% av utbudet, syftar till att stimulera till forskning och öka intresset för forskarutbildning. Målgruppen är framför allt programstudenter som läser dessa kurser parallellt med sina andra studier, även om kurserna är öppna även för andra sökande.

Kurserna ges som campusutbildningar, men med varierande takt under terminerna. Upplägget är till form och schemaläggning anpassat till det ska gå att kombinera med andra studier.

- *Kurser som leder till kandidat-, magister- eller masterexamen*

Syftet med denna grupp av kurser är att syftet att möjliggöra övergången mellan utbildningsnivåer. En del kurser ger möjlighet till en kandidatexamen för de med en äldre, kortare, yrkesexamen, vilket ofta är nödvändigt för fortsatta studier på avancerad nivå. Andra är kurser som leder till en examen på avancerad nivå där KI inte erbjuder har någon motsvarande utbildning i programform. Behovet av och efterfrågan på en examen på avancerad nivå ökar ständigt både från sökande och arbetslivet.

Dessa kurser erbjuds ofta som distansutbildning och ges på hel- eller kvartsfart. Utbildningens upplägg och schemaläggning är anpassad så att studierna ska gå att genomföra parallellt med exempelvis arbete.

- *Fort- och vidareutbildning*

Detta är en bred grupp av kurser som står för över hälften av utbudet av fristående kurser. De har det gemensamma att de riktar sig till de som redan har utbildning inom området. Vissa har en smal behörighet och riktar sig till en enda yrkesgrupp, ibland även en begränsad del av en yrkesgrupp, medan andra har en mycket bred målgrupp. Några kurser är mer generella och teoretiska till sitt innehåll, medan andra är mer verksamhetspecifika. Det finns kurser både på grundnivå och på avancerad nivå. Flera kurser är en del av en yrkesmässig specialisering, både för de med någon form av reglerad specialistordning, som till exempel fysioterapeuter och psykologer, och för de som saknar detta, som t.ex. röntgensjuksköterskor.

En viktig avgränsning i utbudsarbetet är att erbjuda kurser inom det ordinarie utbudet som har en tydlig arbetslivskoppling, men som inte alltid är lämpade för uppdragsutbildning. Det kan vara kurser som gör att studenten efter slutförd utbildning söker sig till ett nytt arbete eller som kanske är något mer generella i sin utformning än vad den enskilda arbetsgivaren efterfrågar.

Dessa kurser erbjuds nästan samtliga på halv- eller kvartsfart och närmare 60% utannonseras som distansundervisning. Flera av campuskurserna har relativt stora inslag av distansundervisning och är upplagda så att studierna ska gå att genomföra parallellt med exempelvis arbete, även om de har viss utbildning på campus.

- *Uppdragsutbildning*

Uppdragsutbildningen är en mycket viktig del av det livslånga lärandet då den utbildning som ges alltid syftar till att öka arbetstagarens kompetens. KI har ett mycket brett utbud av uppdragsutbildning som erbjuds både som skräddarsydda utbildningar för en specifik uppdragsgivare och som öppna utbildningar som möjliggör fortbildning för många olika verksamheter och uppdragsgivare.

KI:s uppdragsutbildning speglar till stor del det ordinarie utbudet. En stor del av KI:s uppdragsutbildningar utgörs idag av utbildningar inom psykoterapi och vidareutbildningar för sjuksköterskor, tandläkare och optiker samt specialistkurser för läkare, men vi har också sett en efterfrågan på utbildningar inom neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, självmordsprevention, rehabiliteringsprocessen, diabetes och beroende.

Uppdragsutbildning erbjuds i den form och takt som efterfrågas och distansutbildningar är nu en betydande del av utbudet.

Med uppdragsutbildning som medel har akademien en möjlighet att samverka utifrån arbetslivets kompetens- och utvecklingsbehov genom olika utbildningsinsatser och flexibla former, både vad gäller poänggivande utbildningar och andra former av utbildningsinsatser.

Uppdragsutbildningen har även ett annat viktigt syfte i det livslånga lärandet då den bidrar till kvalitetsutvecklingen av hela utbildningsutbudet på flera sätt, bland annat genom utökade möjligheter till snabba utvecklingsprocesser som ger möjlighet att testa nya pedagogiska metoder. Det som utvecklas inom uppdragsutbildning, med verksamhetens behov i fokus, har sedan ofta en direkt påverkan på det ordinarie utbudet. Arbetet med uppdragsutbildning ger även möjlighet till stärkta nätverk och utökad samverkan med både yrkesverksamma och de kliniska verksamheterna.

Hur bidrar befintligt utbud till att möta de behov av utbildning som det nya stödet kan ge upphov till?

Det är i dagsläget svårt att uppskatta vilka utbildningar de som beviljas stödet kommer att söka till eller är antagna på och vilka behov det nya stödet därmed kan ge upphov till. KI:s utbildningsutbud svarar mot tydligt definierade behov inom hälso- och sjukvården, och utbudet svarar därför troligen mot de behov som det nya stödet kan ge upphov till.

Omställningsstudiestöd borde till exempel rimligen kunna gälla nybörjarprogrammen, även om dessa är längre än ett år. Att en undersköterska som väljer att utbilda sig till sjuksköterska, en ljudtekniker studerar till audionom eller att en optikerassistent vill bli optiker är en tydlig utbildning för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden.

Övriga delar, dvs. påbyggnadsprogram av olika slag samt fristående kurser, svarar även de väl mot arbetsmarknadens behov inom de olika områdena.

Planering för att inom befintliga ekonomiska ramar utveckla utbudet för att stärka tillgången till utbildning för livslångt lärande och omställning – möjligheter och utmaningar

Utbildning som ges som en del i det livslånga lärandet har alltid varit en viktig del i KI:s utbud. Dagens utbildningsutbud på KI präglas som helhet av utbildning till legitimationsyrken, och det livslånga lärandet är därmed till stor del nära kopplat till fort- och vidareutbildning för dessa grupper.

Över 18 procent av de som var registrerade på KI höstterminen 2020 var studenter som återkom till studier efter att ha varit frånvarande minst tre sammanhängande terminer efter examen. Motsvarande siffra för hela landet är nio procent. I dessa siffror ingår inte deltagare i uppdragsutbildning, vilket troligen skulle höja andelen ytterligare. Detta speglar att KI:s utbud redan idag är attraktivt som en del i det livslånga lärandet.

Det är en stor utmaning att, i enlighet med hur uppdraget är formulerat, utveckla utbudet för att stärka tillgången till utbildning för livslångt lärande och omställning inom befintliga ekonomiska ramar.

De kommande årens minskning av takbeloppet, när den tillfälliga delen av statsanslaget stegvis tas bort, kommer att påverka utbudet. De tillfälliga medlen har företrädesvis använts till fristående kurser, och utbudet inom denna utbildningsdel kommer därför att behöva minska. I och med att KI har ett relativt stort anslagssparande kan dock denna minskning ske långsamt. Beräkningen är att det på några års sikt kommer att finnas ca 150–200 färre helårsstudenter inom de fristående kurserna.

KI:s möjligheter att göra några mer betydande förändringar inom det befintliga utbudet om dagens ekonomiska ramar inte förändras är begränsat. Utökning inom ett område kräver nedprioritering av annat. Då stora delar av den utbildning som KI erbjuder idag är inom bristyrken riskerar omprioritering att öka bristen inom andra områden.

Införandet av omställningsstudiestödet kan förhoppningsvis medföra ett ökat söktryck. Utan utökning av anslaget finns det därför risk att det leder till undanträngningseffekter på individnivå. KI:s utbildningar är generellt eftersökta och det finns sällan lediga platser. Att det blir fler sökande till en utbildning betyder därför inte nödvändigtvis att det blir fler antagna.

De största utvecklingsmöjligheterna finns i ett generellt utökat utbud av fristående kurser samt i program på avancerad nivå. Det finns även utbildning som riktar sig till nybörjare där KI ser att det finns möjlighet att utöka utbildningsutbudet. Efter de senaste årens tillfälliga utökningar finns det ett brett utbud av fristående kurser att vidareutveckla och många idéer om inom vilka områden ny utbildning skulle kunna utvecklas.

Det förslag som lyfts om att göra delar av längre program tillgängliga att söka som fristående är däremot inte tillämpligt på KI. De längre programmen leder till yrkesexamen och kurserna som erbjuds inom dem är anpassade just till detta, vilket minskar deras relevans för de som redan har den professionen. De är ofta även så specialiserade att de inte lämpar sig för andra yrkeskategorier. Däremot erbjuds redan idag ofta kurser som ingår i program på avancerad nivå, t.ex. valbara kurser på specialistsjuksköterskeprogrammen, som fristående kurser.

Omställningsstudiestödet har möjligheter att ha en positiv påverkan på genomströmningen i den befintliga utbildningen. Med ett mer gynnsamt studiestöd minskar sannolikt behovet av att arbeta parallellt, vilket ger studenten möjlighet till ökad fokusering på studierna.

KI ser sammanfattningsvis mycket positivt på att långsiktigt stärka utbudet av utbildning som passar för kompetensutveckling av yrkesverksamma på olika sätt, men ser svårigheter att genomföra detta inom dagens befintliga ramar.